

Spotkanie w ogrodzie Andromedy (Jubileusz profesora Andrzeja Rusława Nowickiego)

Twórca ergantropijno-inkotrologicznej filozofii kultury – Profesor Andrzej Nowicki obchodził podwójny jubileusz (90-lecie urodzin zbiegło się z 70-leciem pracy twórczej). Z tej okazji w gronie rodziny, najbliższych przyjaciół i uczniów 24 maja 2009 roku zorganizowano w Warszawie *Symposium w Ogrodzie Andromedy*. Miejsce spotkania symbolizowało zakorzenienie myśli Jubilata w kulturze. Spotkaniu patronowała *Atena Creanda* personifikująca filozofię. Zorganizowano też wystawę publikacji Profesora.

Andrzej Rusław Nowicki urodził się 27 maja 1919 roku w Warszawie. W latach 1937 – 1939 studiował filozofię na Uniwersytecie Warszawskim. Jego nauczycielami byli Tadeusz Kotarbiński, Władysław Tatarkiewicz i Władysław Witwicki. Promotorem pracy magisterskiej (o filozofii Heraklita, 1943) i doktorskiej (o czynach bohaterskich, 1947) był W. Tatarkiewicz. Habilitację uzyskał na podstawie rozprawy *Centralne kategorie filozofii Giordana Bruna* (Uniwersytet Warszawski, 1962). Działalność naukową prowadził na trzech uniwersytetach (Uniwersytet Warszawski 1952 – 1963; Uniwersytet Wrocławski 1963 – 1973, kierownik Katedry Historii Filozofii i twórca Wrocławskiego Ośrodka Studiów nad Filozofią Włoskiego Odrodzenia; Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie 1973 – 1991, twórca Zakładu Filozofii Kultury i Ogólnopolskiego Zespołu Filozofii Kultury i Filozofii Polskiej XX wieku). Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1971 roku, a profesora zwyczajnego w 1976. Od 1991 roku Profesor przebywa na emeryturze, mieszka w Warszawie, nazywa te lata „dantejskimi”. Swoje zainteresowania skoncentrował Profesor w tym okresie na kulturze chińskiej, rozwijaniu ergantropijnej inkontrologii i działalności masonskiej (1997 – 2001, Wielki Mistrz Wielkiego Wschodu Polski). W czasie swojej działalności nauczycielskiej Nowicki wypromował 112. magistrów i 35. doktorów. Odbył ponad 60 naukowych wystąpień zagranicznych. Bibliografia prac Profesora liczy ponad 1200 pozycji (ponad 1000 w języku polskim, 142 w języku włoskim, pozostałe w 10 innych językach). Spośród około 50. wydanych książek do najważniejszych należą: *Centralne kategorie filozofii Vaniniego* 1970, *Człowiek w świecie dzieł* 1974, *Spotkania w rzeczach* 1991, *Filozofia masonerii u progu Siódmego Tysiąclecia* 1997.

Symposium w Ogrodzie Andromedy otworzył prezes Towarzystwa Kultury Świeckiej im. Tadeusza Kotarbińskiego – dr Zdzisław Słowik. Podkreślił, że zawsze przedmiotem szczególnego zainteresowania Jubilata był świat humanizmu i świeckości. Dzisiaj kwestionuje się dziedzictwo humanistyczne i oświeceniowe. Prof. A. Nowicki wiele lat poświęcił badaniom nad filozofią włoską, przebywał wielokrotnie we Włoszech, zyskał tam liczne wyróżnienia i uznanie w kręgu znawców renesansu. Jego wyrazem była m. in. obecność na spotkaniu prof. Francesca Paola Raimondiego z Taurisano, któremu wręczono Medal Tadeusza Boya-Żeleńskiego. Poinfor-

mował on też o planach budowy pomnika Kazimierza Łyszczyńskiego skazanego w XVII wieku na śmierć za ateizm (m. in.: A. Nowicki *Kazimierz Łyszczyński* 1989).

Polskie Stowarzyszenie Racjonalistów reprezentowały Joanna Rutkowska i Katarzyna Tarnowska, które złożyły Jubilatowi życzenia. Uehonorowały też prof. Raimondiego Dyplomem im. Giulia Cesarego Vaniniego.

Następnie wygłoszono cztery referaty: F. P. Raimondi *Centralne kategorie myśli filozoficznej Andrzeja Nowickiego*; Światosław Florian Nowicki *Heglowskie źródła ergantropii*; Zofia Majewska *Pojęcia dekonkretyzacji i wielowersyjności dzieł*; Iwona Agnieszka Siedlaczek *Droga do Gwiazd Ateny*.

Prof. Raimondi dziękował Jubilatowi za szerzenie znajomości kultury włoskiej w Polsce i tworzenie ośrodków studiów nad nią. Polskie tłumaczenie referatu odczytał Prof. Nowicki. Sercem renesansowej filozofii człowieka było przekonanie, że najwyższą wartością jest kultura. Z niej wyrosła ergantropijno-inkontrolologiczna filozofia kultury Andrzeja Nowickiego, nawiązująca również do pojęcia mas apercepcyjnych Johanna F. Herbarta. Zawiera ona twierdzenia teoretyczne i imperatywy. Nowicki odrzuca starą metafizykę, uważa, że wszystko, co ludzkie jest ruchem, otwartością. Przypomina paradoks Empedoklesa – doskonałość polega na niedoskonałości, niedokończeniu, bo ludzkie dzieła zawierające luki pobudzają innych do tworzenia nowych dzieł. Jedyną możliwością nieśmiertelności człowieka jest obecność w kreowanych przez niego rzeczach (*ergon* – rzecz). Spotkania (*incontro* – spotkanie) z tymi rzeczami zwielokrotniają ludzkie istnienie. „Wdzielowstąpienie” człowieka jest laicką wersją transsubstancjalizacji. Autokreacja człowieka wiąże się z tworzeniem Niebiańskiego Świata Kultury. Pozytywny sens aksjologiczny dziedzictwa kulturowego dostrzega Nowicki nie w doktrynach (ocenianych negatywnie), ale w narzędziach pojęciowych (centralne kategorie służące rozwijaniu myśli poprzedników). Relatywizacja prawdy, radykalny pluralizm metodologiczny, zwielokrotnienie podmiotu w spotkaniach, integracja nie unicestwiająca różnic umożliwiają Nowickiemu budowanie otwartego systemu filozoficznego, którego szczytem aksjologicznym jest kultura (świat rzeczy antropijnych).

Ś. F. Nowicki – syn Profesora, tłumacz Georga W. F. Hegla – wskazał na tę część systemu (odszczepioną od nadbudowy metafizycznej) Hegla, która „pozwala zagadnienie istnienia człowieka w rzeczach ująć gruntownie”. Dzieło uczynienia ze świata rzeczy świata ducha w filozofii Heglowskiej powierzone zostało człowiekowi. W ergantropii perspektywa jest odwrotna, chodzi w niej bowiem o to, by duch ludzki uzyskał istnienie w świecie rzeczy. Światosław Nowicki zaakcentował, że Hegel odróżnił osobowość od indywidualności. Osobą jest człowiek jako abstrakcyjna jednostkowość. Indywidualność jest konkretem, „zrośnięciem wielu elementów w jedną całość”, „własnym dziełem”, „wytworem ducha” – powstaje w wyniku przyswojenia sobie treści kultury i wniesienia do niej własnego wkładu. Wprawdzie zasadnicza różnica pomiędzy Heglem a Andrzejem Nowickim polega na tym, że u Hegla człowiek w dziele wyraża treść ogólną, natomiast u Nowickiego wyraża swoją indywidualność, ale wspólnym mianownikiem obu filozofii jest entuzjastyczny stosunek do świata kultury.

Ciekawym pomysłem Ś. F. Nowickiego, który interesuje się astrologią, była prezentacja horoskopu swojego Ojca – urodzonego pod znakiem Bliźniąt. Traktując horoskop jako uniwersalną strukturę wyznaczającą cechy osobowości ludzi, ze swadą określił Profesora Nowickiego jako typowego Bliźniaka (kategoria wdzielowstąpienia jako następstwo wagi przywiązywanej do języka, indywidualność wykreowana, kontrola nad Ja bezpośrednim).

O spotkaniu A. Nowickiego z Romanem Ingardenem – nawiązując do Jego metodologii – mówiła Z. Majewska (lubelska uczennica Profesora). Zaakcentowała, że liczne dwudziestowieczne filozofie spotkania wielką wagę przywiązywały do relacji interpersonalnych, natomiast inkontrolologia koncentruje się na relacjach przedmiotowo-podmiotowych, wychodząc z ontologicznego założenia, że nie ma różnicy w sposobie istnienia pomiędzy człowiekiem a wytworzoną przez niego rzeczą. Majewska wskazała na dokonane przez Nowickiego uzupełnienie Ingardenowskiego pojęcia konkretyzacji pojęciem dekonkretyzacji (od konkretności do abstrakcji, idei, wartości) i wyprowadzenie z tego twierdzenia o wielowersyjności ludzkich dzieł. Fenomenologowie obawiali się zniewalającej roli tradycji intelektualnej, natomiast Nowicki poszukuje w niej miejsc niedookreślonych, które można wypełnić własnym wysiłkiem i pomnażać świat „cudownych dzieł ludzkich”. Ingardenowi chodziło o „oddanie sprawiedliwości” temu, co jest, Nowickiemu chodzi o kreację tego, czego jeszcze nie ma. Jednym ze sposobów przekształcania tradycji kulturalnej jest roztapianie treści religijnych w kulturze świeckiej. Referentka wyraziła przekonanie, że dzieło Jubilata ma moc spacjogenną.

Kultowi Ateny jako personifikacji filozofii i wizji Kultury Głębokiej i Wysokiej poświęciła swój referat I. A. Siedlaczek – absolwentka wychowania muzycznego UMCS, uczennica Profesora, skrzypaczka i nauczycielka w szkole muzycznej. Referentka nie kryła swojego emocjonalnego stosunku do filozofii kultury, która nie uznaje granic między dziedzinami kultury. Atena jako *res creanda* (rzecz ciągle budowana, zmieniana, udoskonalana) to uosobienie filozofii otwartej na wszystkie najbardziej wartościowe (również melantropijny) sposoby ludzkiego istnienia. Siedlaczek od 1998 roku nagrywa rozmowy z Profesorem, tworząc archiwum dźwiękowe. Tematyka rozmów zawsze wiązała się z tym, nad czym aktualnie On pracował. Charakterystyczne dla Jego sposobu badania (*modus investigandi*) jest zderzanie myśli filozoficznej z poezją, muzyką, malarstwem. Miejsce ergocentryzmu i biografizmu zastąpiło zainteresowanie życiem dzieł – pośmiertną obecnością twórców w dziełach następných pokoleń. W 2008 roku swoistym hołdem złożonym Tatarakiewiczowi była eumetria (mierzenie godzin szczęścia). Dewizę Profesora stanowi przekonanie, że ważniejsze od odczuwania szczęścia jest to, co się odczuwa jako szczęście. Nie dążył do niego, ale do tworzenia dzieł, a szczęście przyszło samo jako następstwo wysiłku wzbogacania świata rzeczy antropijnych.

Profesor Nowicki odniósł się do wygłoszonych referatów. Zaakcentował, że Jego entuzjizm dla Herbarta nie odbiera indywidualności twórcy (prof. Raimondi wskazał na mechanikę w koncepcji psychologicznej Herbarta). Żartobliwie ustosunkował się do zaprezentowanego przez swojego syna horoskopu, stwierdzając: „mój system filozoficzny to dzieło planet”. Podziękował wszystkim uczestnikom spotka-

nia za przybycie, życzenia, referentom za wygłoszone odczyty i stwierdził, że spotkanie przysporzyło Mu „złoty godzin szczęścia”. Cieszył się obecnością swoich dzieci: Przemysława Andrzeja, Światosława Floriana, Kingi Jawnuty i kilkorga wnuków. Uznał, że miał szczęśliwe życie, ale ma jeszcze liczne plany badawcze na przyszłość.

Referat nadesłała także Krystyna Skurjat (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu), nie mogła jednak uczestniczyć osobiście w symposium. Jej tekst *Filozoficzne treści poezji jako jedno ze źródeł systemu ergantropijnej inkontrologii* Andrzej Nowicki przekazał obecnym.

Kontynuacją obchodów jubileuszowych było spotkanie 30 maja w Polskim Stowarzyszeniu Racjonalistów, na którym Prof. Nowicki wygłosił referat *Autoportret filozofii ergantropijnej*.

W jednej z rozmów Profesor powiedział: „Kocham to, co jeszcze nie istnieje”. Zawsze kryteriami oceny wartości dzieł były dla Niego: nowość, oryginalność; moc spacjogenna (pobudzanie innych do twórczości). Stefan Symotiuk (UMCS) – wieloletni następca na stanowisku kierownika Zakładu Filozofii Kultury – określił Jego dzieło jako „kulturowo dzielne”. Ta dzielność przejawia się w sile inspirującej programowo otwartych dokonań Profesora, który zawsze kierował uwagę nie na to, co jest, ale na to, co być powinno.

Zofia Majewska
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)